

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนเด็กในฐานะผู้ต้องหา¹

ร.ต.ท.หญิง ไพรัชช์ ศรีกาญจนากศ²

จากการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนเด็กในฐานะผู้ต้องหาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติ ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี หลักการทั่วไป และกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อเกิดความรู้ความเข้าใจในรากฐานแห่งความคิดของขั้นตอน วิธีการ และกระบวนการในการสอบสวนเด็กในฐานะผู้ต้องหาตามกฎหมาย

สำนักปฏิญานนิยมได้อธิบายสาเหตุของอาชญากรรม (Crime) ว่าอาชญากรรมไม่ได้เกิดจากเจตน์จำนงค์อิสระ (Free will) ของผู้กระทำความผิด แต่อาชญากรรมมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ (Multiple Factors) ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้กระทำความผิด ซึ่งกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเกิดจากแนวคิดที่สังคมมองว่าเด็กเป็นผู้มีความอ่อนไหวทางอารมณ์ถูกครอบงำทางความคิดจากบุคคลอื่นได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่ กฎหมายจึงมุ่งเน้นเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพ โดยการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนต้องคำนึงถึงการปฏิบัติที่เหมาะสมเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างแท้จริง ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชนจึงต้องมีหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้เป็นพิเศษเพื่อปกป้องและคุ้มครองความเสียหายจากการที่เด็กหรือเยาวชนนั้นถูกดำเนินคดีอาญาในฐานะผู้ต้องหา มีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม

ประเทศไทยได้ลงนามเป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ในปี 2532 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2536 ได้มีการนำแนวทางตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกฎอันเป็นมาตรฐานขึ้นต่าง ๆ ของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) มาใช้บังคับโดยออกกฎหมายหลายฉบับ เริ่มตั้งแต่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2494 โดยมีเป้าหมายในการให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนเป็นอันดับแรก ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เนื่องจากเห็นว่ากฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน และ

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนเด็กในฐานะผู้ต้องหา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาคือ รองศาสตราจารย์สุชสมัย สุทธิบัติ และคณะกรรมการสอบ คือ ศาสตราจารย์ พิเศษ ปัญญา สุทธิบัติ และ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนนิผล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาเขตบางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมีบทบัญญัติไม่เหมาะสมหลายประการ จึงเห็นควรปรับปรุงวิธีพิจารณาคดีให้เหมาะสมเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนและเพิ่มอำนาจในการพิจารณาคดีครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการนำการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ในระบบเปิดและกระบวนยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ภายใต้หลักเกณฑ์ที่เด็กมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือและดูแลเป็นพิเศษ เป็นหลักการตามปรัชญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นอันดับแรก แนวคิดดังกล่าวมานี้ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม

ปัจจุบันอาชญากรรมโดยเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้น จึงต้องมีมาตรการเร่งด่วนในการจัดปัญหาอาชญากรรม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จึงได้เพิ่มหลักการใหม่ที่สำคัญในกระบวนการจับและสอบสวนเพื่อให้หลักประกันว่าเด็กจะไม่ถูกกลั่นแกล้งหรือถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยผลการทำให้การดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนมีขั้นตอน วิธีการ และหลักการ ที่มุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เด็กถูกทารุณกรรมหรือถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม จึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าพนักงานตำรวจจะเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่ไม่กล้าที่จะจับกุมเด็ก โดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาล หรือเด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า เพราะถ้าเจ้าหน้าที่กระทำการจับไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีการตรวจสอบการจับอาจทำให้ผู้จับถูกร้องเรียน โดยการตั้งกรรมการสอบสวนทางวินัย หรือถูกดำเนินคดีอาญา

จากการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการสอบสวนเด็กในฐานะผู้ต้องหาโดยแยกประเด็นปัญหาออกมาได้ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง คือ ปัญหาระยะเวลาในการส่งตัวผู้ต้องหาเด็กไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อตรวจสอบการจับกุม ใน 24 ชั่วโมง กล่าวคือ ตามมาตรา 72 และมาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งกำหนดให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม นั้น มีอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในเรื่องระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กและเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายในเวลา 24 ชั่วโมง มีเวลาน้อยเกินไป ทำให้การทำสำนวนของพนักงานสอบสวน ดังกล่าวมีความไม่ละเอียดและเกิดข้อผิดพลาดได้ง่าย อีกทั้งในกรณีที่ทำการของพนักงานสอบสวนอยู่ห่างไกลจากศาล หากมีเหตุการณ์สุดวิสัยที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้เกิดขึ้น ทำให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนเดินทางมาตรวจสอบการจับกุมดังกล่าวไม่ทันเวลา ตามที่กฎหมายกำหนด และการส่งตัวเด็กไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม นั้นกฎหมายไม่ได้มีการกำหนดให้บุคคลที่จะต้องไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมด้วยนั้น จะต้องเป็นเจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้ดำเนินการจับกุม

จริง ๆ เพียงแค่กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องส่งตัวเด็กไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม ภายใน 24 ชั่วโมง ซึ่งอาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนหรือรู้ไม่จริงถึงการกระทำความผิดของเด็ก และไม่อาจจะทราบได้ว่าได้มีการปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการเกี่ยวกับผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนหรือไม่

ประการที่สอง คือ ปัญหาการพิจารณาเรื่องอายุของเด็กตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กล่าวคือ กรณีที่ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดในขณะที่เป็นเด็กหรือเยาวชน และได้หลบหนีไป ต่อมาโดนจับตัวได้เมื่อมีอายุพ้นเกณฑ์เยาวชนไปแล้วนั้น ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 ได้กำหนดให้ผู้ต้องหาที่จะได้รับการจัดหาทนายความให้ นั้นจะต้องมีอายุไม่เกิน 18 ปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา แต่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดอายุผู้ต้องหาที่เป็นเด็กไว้ที่อายุ ไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์และ ถือหลักเกณฑ์การคุ้มครองในอายุไม่ถึง 18 ปีนับแต่วันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้นมิใช่ถือหลักเกณฑ์ อายุในวันถามปากคำดังเช่นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 จะเห็นได้ว่ากรณีดังกล่าวไม่มีความชัดเจนในเรื่องอายุของผู้กระทำความผิด หากผู้ต้องหากระทำความผิดในตอนที่เป็นเด็กหรือเป็นผู้เยาว์ แต่มาถูกจับตอนที่มิใช่อายุเลขเกณฑ์ผู้เยาว์หรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ให้ถือหลักเกณฑ์ในวันที่กระทำความผิด แต่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 ให้ถือเอาอายุในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา เพราะการที่ผู้กระทำความผิดโดนจับตอนเป็นผู้ใหญ่การถูกติดตามสิทธินั้นได้ถูกติดตามตอนเป็นผู้ใหญ่แต่กฎหมายกลับให้พนักงานสอบสวนไปใช้มาตรการและวิธีการในขณะที่เป็นเด็กหรือเป็นผู้เยาว์ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ประการที่สาม คือ ปัญหาการสอบสวนผู้ต้องหาเด็กตามมาตรา 134/2 โดยสหวิชาชีพ ในฐานะความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ใน มาตรา 133 ทวิ กล่าวคือ การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี นั้นต้องนำบทบัญญัติมาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม ยังมีความเห็นของนักกฎหมายและแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ยังเห็นแตกต่างกัน โดยมีการให้เหตุผลว่าเนื่องจากการที่มีได้จำกัดประเภทคดีซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการพิเศษอย่างแท้จริงไว้ จึงทำให้การดำเนินคดีบางประเภทเป็นไปด้วยความล่าช้าโดยไม่จำเป็น กฎหมายจึงกำหนดให้ความผิดบางประเภทที่มีผลกระทบต่อจิตใจเด็กอย่างรุนแรงและมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการพิเศษเท่านั้น ที่ต้องใช้วิธีการพิเศษสำหรับการสอบปากคำเด็ก และในมาตรา 134/2 ก็บัญญัติให้นำมาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กด้วย หากการสอบปากคำผู้ต้องหาที่เป็นเด็กในทุกคดีจะต้องจัดให้มีทั้งนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการมาร่วมสอบปากคำพร้อมกันก็อาจทำให้เกิดผลเสีย ทำให้คดีเล็ก ๆ น้อย ๆ บางประเภท เช่น คดีที่มีโทษปรับสถานเดียวหรือคดีหุโทษต้องล่าช้าไม่อาจเสร็จสิ้นไปได้โดยเร็ว เนื่องจากต้องรอทั้งนักจิตวิทยาหรือนักสังคม

สงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการ มาร่วมสอบปากคำ ในการสอบปากคำผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี

ประการที่สี่ คือ ปัญหาเรื่องความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับบุคคลที่เด็กร้องขอ กล่าวคือ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 133 ทวิ ได้บัญญัติให้การถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ให้มีบุคคลที่เด็กร้องขออยู่ร่วมด้วยในการถามปากคำโดยไม่ได้กำหนดตัวบุคคลที่เด็กร้องขอดังกล่าวว่า ต้องเป็นบุคคลใดบ้าง ทำให้เด็กอาจร้องขอให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองของเด็กเข้าร่วมในการสอบปากคำ ทั้งที่บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดเด็กมากที่สุด และหากมีบุคคลดังกล่าวอยู่ร่วมด้วยในการสอบปากคำจะทำให้เด็กเกิดความอบอุ่นใจมากกว่าบุคคลอื่น เหตุผลที่กฎหมายบัญญัติให้มีบุคคลที่เด็กร้องขออยู่ร่วมด้วยในการสอบปากคำก็เพื่อให้เด็กมีความ อบอุ่นใจในระหว่างการสอบปากคำ บุคคลที่มีความเหมาะสมที่จะอยู่ร่วมกับเด็กจึงน่าจะเป็นบิดา มารดา ผู้ปกครอง ที่เลี้ยงดูหรือให้การดูแลเด็กซึ่งบุคคลดังกล่าวจะทำให้เด็กเกิดความอบอุ่นใจ ช่วยให้เด็กเข้าใจคำถามของพนักงานสอบสวนได้ดีขึ้นและทำให้เด็กมีความกล้าที่จะถ่ายทอดข้อเท็จจริงให้กับเจ้าพนักงานผู้ทำการสอบปากคำได้

จากการศึกษาค้นคว้าผู้ศึกษาจึงเสนอแนะแนวทางหรือวิธีการสอบสวนเด็กในฐานะผู้ต้องหาตามกฎหมาย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในเรื่องระยะเวลาในการส่งตัวผู้ต้องหาเด็กไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อตรวจสอบการจับกุม ใน 24 ชั่วโมง ควรแก้ไขกฎหมายขยายระยะเวลาที่รับตัวเด็กหรือเยาวชนเพื่อส่งไปตรวจสอบการจับที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นเวลา 48 ชั่วโมง เพื่อที่พนักงานสอบสวน สามารถที่จะทำการสอบสวนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีเวลาที่จะติดต่อบิดา มารดาหรือผู้ปกครอง ของเด็กหรือเยาวชนได้ และการตรวจสอบการจับกุมนั้นควรที่จะต้องเรียกตัวผู้ทำการจับกุมมาเพื่อตรวจสอบการจับกุมด้วย ไม่ใช่ตรวจสอบการจับกุมต่อพนักงานสอบสวน เพราะพนักงานสอบสวนเป็นเพียงผู้นำตัวส่งไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับเท่านั้น ไม่ได้เป็นผู้จับกุมโดยตรง

2. ข้อเสนอแนะในเรื่องการพิจารณาเรื่องอายุของเด็กตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ควรกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุให้สอดคล้องกัน ทั้งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยบัญญัติว่าการใช้มาตราเกี่ยวกับเด็กไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบการจับกุม การดำเนินการสอบสวน ให้ถือเอาอายุของผู้กระทำความผิดในวันที่ถูกจับกุมเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ถ้ามีการกระทำความผิดตอนเป็นเด็ก แต่ถ้าถูกจับตอนเป็นผู้ใหญ่ จะเป็นการที่ถูกกลืนรอยลัทธิตอนเป็นผู้ใหญ่ ก็ควรจะต้องดำเนินการตามกฎหมายปกติหรือกฎหมายที่ใช้บังคับทั่วไป ไม่ควรนำกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมาใช้บังคับ

3.ข้อเสนอแนะในเรื่องการสอบสวนผู้ต้องหาเด็กตามมาตรา 134/2 โดยสหวิชาชีพ ในฐานะความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ใน มาตรา 133 ทวิ ควรกำหนดว่า คดีลหุโทษ หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว ในการสอบสวนไม่จำเป็นต้องให้มีสหวิชาชีพเข้าร่วมสอบสวนด้วย เพื่อเป็นการลดขั้นตอนและวิธีการในการสอบสวน แต่ในคดีที่มีอัตราโทษขั้นสูงก็ควรให้มีสหวิชาชีพตาม 133 ทวิ เพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ต้องหาที่เป็นเด็ก

4.ข้อเสนอแนะในเรื่องความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับบุคคลที่เด็กร้องขอ ควรกำหนดบุคคลที่เข้าร่วมในการสอบสวน ควรที่จะระบุให้เป็นบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ควรตัดคำว่าบุคคลที่เด็กร้องขอออกไป เนื่องจากผู้ที่สมควรจะอยู่กับเด็กในสถานการณ์ที่ต้องเป็นผู้ต้องหาคนที่เหมาะสมและเข้าใจที่สุดควรจะเป็นบุคคลดังกล่าว แต่หากเด็กนั้นไม่มี บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ควรให้นักจิตวิทยาเกี่ยวกับเด็กโดยเฉพาะเข้าร่วมในการสอบสวน

เอกสารอ้างอิง

นันทน์ภัท สิริขันธ์ และรุสนะห์ ดอละเฮาะ. ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา การตรวจสอบการ

จับกุมคดีเด็กและเยาวชนที่อยู่ในเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา.

บุญนันท์ ทองเนียม. กระเทาะเปลือก..งาน ป.วิ.อาญาเด็ก. อุตรธานี: โมโนเพลส, 2553.

ฟ้าดาว คงนคร.สิทธิเด็กตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงาน ผลิตภัณฑ์เอกสาร สำนัก

ประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555.

มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์. กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2551.

วิชา มหาคุณ. ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาลเยาวชน

และครอบครัวกลาง, 2538.

วรพจน์ วิสสุตพชญ์. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช2540. พิมพ์ครั้งที่

2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543.

วรเจตน์ ภาคิรัตน์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง: หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครองและ

การกระทำทางปกครอง. พิมพ์ครั้งที่ 3 .กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549.

สุดสงวน สุธีสร, อาชญวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์,

2547.